

Identiteetistä

ALAIN DE BENOIST

(suomentanut Timo Hännikäinen)

SARASTUS - joulukuu 30, 2013

(Puhe National Policy Institututen konferenssissa Washingtonissa 26.10.2013)

Tunnustuksien kuuluisassa katkelmassa **Augustinus** kirjoittaa: ”Mitä on aika? Jos kukaan ei kysy tätä minulta, silloin tiedän sen merkityksen, mutta jos joku kysyy sitä ja yritän selittää, en enää tiedä sitä.”

Augustinuksen huomioita ajasta voi käyttää myös pohdittaessa identiteetin merkitystä: identiteetti ei tuota ongelmia niin kauan kuin kukaan ei kysy sitä koskevia kysymyksiä. Identiteetti otetaan tällöin annettuna, se on jotakin luonnollista. Mutta tyystin erilainen tilanne syntyy välittömästi kun kysymme itseltämme: ”Kuka minä olen?” tai ”Keitä me olemme?” Tai pikemminkin: ”What does it mean to be an American?”, ”Qui est Français?” tai ”Was ist deutsch?”

Ei ole ollenkaan helppoa puhua identiteetistä, sillä toisin kuin monet (mukaanlukien identiteetin puolustajat) uskovat, identiteetti ei ole yksinkertainen käsite.

Identiteetti on monimutkainen aihe siksi, että se muodostuu ongelmaksi heti kun sitä ei enää oteta annettuna. Tässä mielessä identiteetti on tyypillisen moderni aihealue. Traditionaalisissa yhteiskunnissa kukaan ei kyseenalaista identiteettiään, koska kaikki pitävät sitä itsestäänselvänä. Näin päästään ensimmäiseen päätelmään: juuri sinä hetkenä kun identiteetti – olipa se yksilöllinen tai kollektiivinen – on uhattuna tai jo kadonnut, aletaan miettiä mistä siinä on ylipäättään kyse. Tämä on nykyinen tilanne, ja tämän takia identiteetistä on tullut niin polttava kysymys sekä poliittisella että ideologisella tasolla. Identiteettikysymyksen monimutkaisuus modernilla ja postmodernilla aikakaudella johtuu siitä, että sen kiintopisteet ovat haalistumassa sekä siitä, ettei kukaan enää tiedä mikä tekee elämästä merkityksellistä.

Ei kuitenkaan voi olla silkkaa sattumaa, että identiteetit ovat problematisoituneet modernilla ajalla. Näyttää siltä, että modernius on ollut osatekijä kehityksessä, joka vahingoittaa kaikkia identiteettejä. Tämä kehityskulku johtuu pääosin individualismin noususta, jonka juuret juontavat vähintäänkin **Descartesiin** ja hänen opetuksiinsa saakka. Descartes katsoi individualismin aiheuttavan eräänlaisen ontologisen yksinäisyyden, minkä vuoksi yksilön on oltakseen olemassa pärjättävä ilman minkäänlaista yhteisöä. Poliittinen atomismi, jota 1600-luvulla edustivat etenkin **Grotiuksen**, **Pufendorfin** ja **John Locken** teoriat yhteiskuntasopimuksesta, oli yksi sen seuraamuksista.

Toinen syy siihen, miksi identiteettikysymys tuntuu niin mutkikkaalta on se, ettei yksilöllistä tai kollektiivista identiteettiä voi supistaa yhdeksi ulottuvuudeksi yksilöiden ja kansojen elämässä.

Identiteetti ei koskaan ole yksiulotteinen, se on moniulotteinen. Identiteettimme yhdistää perityt ainekset itse valitsemiimme. Meillä on kansallinen identiteetti, kielellinen identiteetti, poliittinen identiteetti, kulttuurinen identiteetti, etninen identiteetti, seksuaalinen identiteetti, ammatillinen identiteetti ja niin edelleen.

Kaikki nämä eri aspektit määrittävät objektiivista identiteettiämme. Mutta kokemus osoittaa, että yleisellä tasolla emme anna niille mitään arvoa. Tämä tarkoittaa, että identiteetillä on myös subjektiivinen ulottuvuus. Yleensä määrittelemme itsemme viittaamalla identiteettimme siihen aspektiin, joka tuntuu meistä tärkeimmältä ja välttämättömimmältä, ja jättämällä muut identiteetin aspektit huomiotta. Identiteetti kuuluu erottamattomasti siihen, mikä merkitsee meille eniten. Se paljastaa sen osan itseämme, jota vaalimme eniten ja jota välttämättä tarvitsemme määritelläksemme itsemme.

Mutta mikä itsemme osa määrittelee meidät olennaisimmin? Tämä on kysymys, johon meidän on vastattava kun päähkäilemme identiteettiämme.

Kuvatakseen meille merkityksellisimpiä asioita kanadalainen sosiologi **Charles Taylor** puhuu ”vahvoista evaluaatioista” ja ”perustavista hyödykkeistä”. ”Perustavat hyödykkeet” ovat jyrkästi vastakkaisia aineellisille hyödykkeille, joita hankitaan jonkin (fyysisen) tarpeen vuoksi. Ne eivät palaudu yksinkertaisesti mieltymyksiin, vaan ovat sen sijaan identiteettimme varsinainen perusta. ”Vahvoja evaluaatioita” määrittää se, etteivät ne ole neuvoteltavissa eikä niitä voi pelkistää pelkiksi oikeiksi. Ne eivät ole yhteydessä aineelliseen hyvinvointiin, vaan itse olemukseemme. Nämä evaluaatiot liittyvät kaikkeen mikä tarjoaa syyn elää ja kuolla – toisin sanoen ne ovat läheistä sukua arvoille, joita pidetään itsessään hyvinä.

Näiden alustavien huomioiden jälkeen haluaisin mainita kaksi virhettä, jotka identiteetistä puhuttaessa yleensä tehdään.

Ensimmäinen virhe on luulla, että identiteetti riippuu vain itsestämme. Todellisuudessa identiteettiämme muovaa myös kanssakäyminen toisten kanssa, näkemykset jotka meillä on toisista ja toisilla meistä. Eristyneellä subjektilla, ihmisellä tai ryhmällä joka elää itseksensä ja itsestään, irrallaan muista ihmisistä ja ryhmistä, ei ole identiteettiä. Toisin sanoen: ei ole olemassa yksin itsestä kumpuavaa identiteettiä. Toki identiteetti tarkoittaa jotakin mikä antaa elämälle tarkoituksen. Mutta koska elämää ei voi elää pelkästään yksilötasolla, identiteetin käsitteeseen sisältyy väistämättä sosiaalinen ulottuvuus. Identiteettiä ei voi ymmärtää irrallaan sosiaalisesta siteestä. Ryhmä antaa aina yksilölle osan hänen identiteetistään, joko historian, kielen tai instituutioiden avulla. Tämä tarkoittaa, ettei identiteetin reunaviivoja määritä subjekti itse, vaan subjektin suhde toisten identiteettiin. Jokainen identiteetti on luonteeltaan dialoginen.

Väite identiteetin dialogisuudesta tarkoittaa, että Toinen myös muodostaa identiteettini, koska hän sallii minun täyttää itseni. Individualismi puolestaan ymmärtää suhteensa Toiseen ainoastaan yhteisten intressien näkökulmasta. Kommunitarisesta näkökulmasta, joka on myös minun näkökulmani, sosiaaliset suhteet ovat osa minua itseäni. Kuten Charles Taylor huomauttaa, Toinen on myös ”sisäisen identiteettini osatekijä”. Ryhmän, aivan niin kuin yksilönkin, on kohdattava ”merkittävät toiset”.

Toinen vakava virhe on määritellä identiteetti joksikin sisäiseksi ominaisuudeksemme, joka pysyy ikuisesti samana ja muuttumattomana. Tämän käsityksen mukaan, puhuimmepa yksilöstä

tai kansasta, identiteetti on muuttumattomille ja aineettomille ominaisuuksille perustuva olemus. Identiteetti ei kuitenkaan ole pelkkä olemus, tosiseikka tai staattinen tila. Sillä on oma sisältönsä ja oma dynaaminen todellisuutensa. Identiteetti ei heijastele pelkästään erityisyyttä tai tämän erityisyyden pysyvää luonnetta. Jatkuvuuteen kuuluu myös muutos, aivan niin kuin jokaiseen Itsen määritelmään sisältyy suhde Toiseen. Minkäänlaista identiteettiä ei voi olla ilman muodonmuutoksen prosessia. On tärkeää, ettemme koskaan pidä näitä termejä keskenään ristiriitaisina. Identiteetti ei ole jotakin muuttumatonta, vaan pikemminkin jotakin mitä voimme aina muuttaa kadottamatta kuitenkaan itseämme. Identiteetti määrittelee muutoksen metodin, ja tämä metodi kuuluu yksin meille.

Minun täytyy vielä sanoa, että identiteetti ei ole pelkästään kohde joka pitää löytää, vaan pikemminkin kohde jota pitää tulkita. Ihmiselämä, kuten **Wilhelm Diltheyn, Hans-Georg Gadamerin** ja **Paul Ricoeurin** kaltaiset filosofit aivan oikein väittävät, on luonteeltaan ehdottoman tulkinnanvaraista, mikä tarkoittaa että eläminen ei ole pelkästään objektien kuvailemista vaan myös pyrkimystä antaa objekteille merkitys. Ihminen on ”itseään tulkitseva eläin”, kirjoittaa Taylor. Eikä identiteetti ole poikkeus tästä säännöstä. Identiteetti on osittain epäsuora itsen määritelmä, jota ihminen pähkäilee ja uudelleenmäärittelee läpi elämänsä. Identiteetti on pohjimmiltaan kertomus. Se syntyy tarinasta, jota kerromme itsellemme joka kerta kun kysymme keitä olemme.

Mikä on kollektiivisten identiteettiemme suuri uhka tänään?

Monet vastaavat tähän kysymykseen viittaamalla laajamittaiseen maahanmuuttoon, jonka päänäyttämönä ovat useimmat länsimaat. Tämän ilmiön vakavuutta ei voi kiistää, kuten ei myöskään maahanmuutosta johtuvia sosiaalisia tauteja. Kuitenkin tämä näkemys jättää mielestäni huomiotta olennaisen, koska se ei keskity riittävästi maahanmuuton syihin, ja niinpä siitä puuttuu oikea mittakaava.

Itse väitän, että suurimman uhan kollektiivisille identiteeteille muodostaa tällä hetkellä järjestelmä, joka ”tappaa kansoja” – toisin sanoen pakotettu globaali yhdenmukaistaminen, joka tuhoaa kaiken inhimillisen monimuotoisuuden, kansojen, kielten ja kulttuurien monimuotoisuuden. Tämä järjestelmä liittyy käsitykseen globaalista hallinnosta ja globaaleista markkinoista. Sen pohjimmainen päämäärä on rajojen häivyttäminen yhtenäisen maailman saavuttamiseksi. Kutsun tätä järjestelmää samuuden ideologiaksi ja saman ideologiaksi.

En kuulu niihin, joiden mielestä identiteettiamme uhkaa pääasiassa toisten identiteetti, vaikka sellainen uhka saattaakin toki olla olemassa. Mielestäni suurin identiteettiin kohdistuva vaara ei uhkaa pelkästään meidän vaan myös muiden kansojen identiteettiä. Suurin vaara on erottelemattomuus, erojen häivyttäminen ja kansallisten kulttuurien ja elämäntapojen tuhoaminen globalisoituneessa maailmassa, jossa ainoat tunnustetut arvot ovat hintalappujen, siis suurpääoman, määrittelemät. Minulle tulevien vuosien suurin kysymys kuuluu: kuljemmeko kohti yhtenäistä, yksinapaista maailmaa jossa erot katoavat, vai kohti moninapaista maailmaa jossa identiteeteillä säilyy jokin merkitys?

Tämä kysymys johtaa väistämättä kysymykseen, joka koskee modernisuuden merkitystä, erityisesti valistusfilosofian, joka sattui olemaan modernisuuden käyttövoima 1700-luvulla.

Miksi valistusfilosofia on pohjimmiltaan vihamielistä kollektiivisille identiteeteille?

Kallistuessaan luonnostaan kohti tulevaisuutta se demonisoi ”perinteen”, ”tavan” ja ”juurien” käsitteitä ja näkee niissä vanhentunutta taikauskoa ja esteitä edistyksen voittokululle. Koska päämääränä on ihmiskunnan yhdistyminen, teoria edityksestä olettaa että kaikki ”arkaaiset” siteet on katkaistava: on siis kumottava kaikki aiemmat sidonnaisuudet ja tuhattava järjestelmällisesti kaikki perinteisen solidaarisuuden orgaaniset ja symboliset kivijalat. Moderniuden dynamiikka repäisee ihmisen irti luonnollisista yhteisöllisistä siteistään ja eikä huomioi että hänet sidotaan samalla lajityyppiseen ihmiskuntaan. Modernit käsitteet nimittäin perustuvat atomistiseen käsitykseen yhteiskunnasta, joka koostuu vapaista ja rationaalista yksilöistä, joiden oletetaan valitsevan omat päämääränsä. Tämän vuoksi valistuksen perintö on vastakkaista identiteettien ylläpitämiselle.

Amerikkalaiset konservatiivit – käsitteellinen mahdottomuus

Yllättävää kyllä, monet amerikkalaiset konservatiivit näyttävät kannattavan metodologista individualismia. He uskovat, että yksilöt ovat tärkeämpiä kuin yhteisöt ja kokonaisuudet. Tämän takia he vastustavat valtion väliintuloa, mutta myös kaikytyyppistä taloudellista ja rahallista säätelyä, jota he yleensä pitävät ”sosialismina”. Tämä näkemys estää heitä ymmärtämästä, että kollektiivisten identiteettien hajoaminen liittyy suoraan individualismin nousuun. Se täyttää heidän ajattelutapansa taloudellisilla ja kaupallisilla arvoilla sekä intressilähtöisyydellä.

Monien eurooppalaisten tavoin olen ällistynyt siitä, että amerikkalaiset konservatiivit puolustavat lähes yksimielisesti kapitalistista järjestelmää, jonka laajeneminen tuhoaa järjestelmällisesti kaiken minkä he haluavat säilyttää. Parin viime vuoden aikana ilmenneestä kapitalistisen järjestelmän rakenteellisesta kriisistä huolimatta amerikkalaiset konservatiivit edelleen ylistävät kapitalismia muka ainoana järjestelmänä, joka takaa yksilönvapauden, yksityisomaisuuden ja vapaan kaupan. He uskovat markkinoiden luontaiseen hyveellisyyteen ja pitävät markkinoiden toimintaa kaikkien sosiaalisten suhteiden mallina. He uskovat, että kapitalismi on nivoutunut yhteen demokratian ja vapauden kanssa. He uskovat jatkuvan taloudellisen kasvun välttämättömyyteen (ja mahdollisuuteen). He uskovat, että kuluttaminen on osa onnellisuutta ja että ”enemmän” tarkoittaa ehdottomasti ”parempaa”.

Kapitalismissa itsessään ei kuitenkaan ole mitään ”konservatiivista”. Se on sen suora vastakohta. Jo **Karl Marx** havaitsi, että feodalismien purkaminen ja perinteisten kulttuurien ja arvojen häivyttäminen olivat kapitalismin seurausta, ja että kapitalismi hukuttaa vuorollaan kaiken ”egoistisen laskelmoinnin hyiseen veteen”. Tänään kapitalistinen järjestelmä on enemmän kuin koskaan menossa kohti pääoman ylikertymistä. Se tarvitsee enemmän markkinarakoja, yhä enemmän ja enemmän markkina-alueita, yhä enemmän ja enemmän voittoja. Mutta sellaista tavoitetta ei voi saavuttaa, ellei ensin murskaa kaikkea tieltään, varsinkin kollektiivisia identiteettejä. Täysimittainen kapitalismi ei voi toimia pitkäjänteisesti elleivät useimmat ihmiset sisäistä muutokeskeistä kulttuuria, kulutuskeskeistä elämäntapaa ja jatkuvaa kasvua. Kapitalismi ei voi muuttaa maailmaa suuriksi markkinoiksi – mikä on sen varsinainen päämäärä – ellei tämä planeetta sirpaloidu ja hylkää kaikkia symbolisen mielikuvituksen muotoja, jotka on nyt korvattava jatkuvalla uutuudennälällä sekä voitontavoittelun ja jatkuvan kasaantumisen logiikalla.

Tämän vuoksi kapitalismi on rajojen häivyttämisessä osoittautunut paljon kommunismia tehokkaammaksi. Syynä tähän on se, että talouden logiikka asettaa voitot kaiken muun yläpuolelle. **Adam Smith** kirjoitti, ettei kauppialla ole muuta kotimaata kuin se turve, josta hän

saa suurimman voiton.

Ja tämän vuoksi kapitalismi kantaa suurimman vastuun maahanmuutosta. Yhtäältä maahanmuuttajien käyttäminen työvoimana mahdollistaa työläisten palkkojen painamisen alaspäin; toisaalta kapitalismin pääperiaate (*”laissez faire, laissez passer”*), johon sisältyy ihmisten vapaa liikkuvuus, kulkee käsi kädessä tuotteiden ja pääoman vapaan liikkuvuuden kanssa. Tästä syystä pääoma tarvitsee suurempaa työvoiman liikkuvuutta yli kansallisten rajojen, joita kapitalistit pitävät kaupankäynnin esteinä. Tästä näkökulmasta katsoen maailmanlaajuiset markkinat ovat luonnollinen ympäristö ”maailmankansalaisuudelle”.

Markkinayhteiskunta tarjoaa pelkän irvikuvan sosiaalisista siteistä määrittäessään erillisyyden muista ainoaksi todelliseksi olemassaoloksi. Samalla se kaupallistaa sosiaaliset suhteet, toisin sanoen kansalaisten välisten suhteiden pitää muuttua hiilikopioksi kulutushyödykkeiden välisistä suhteista. Pääoman näkökulmasta ihmiset ovat objekteja, toimijoita tuotannossa ja kulutuksessa, ja yhteydessä toisiinsa ainoastaan hyödykkeiden vaihtamisen välityksellä.

Kapitalismin kehittyessä ”totaaliseksi tosiasiallisuudeksi” (**Marcel Mauss**) jokainen objekti pelkistyy väistämättä kaupalliseen arvoonsa, kaikki luetaan kauppatavaraksi, hinta korotetaan perimmäisen todellisuuden asemaan. Vastaavasti kaikki mikä ei ole rahassa mitattavissa, menettää arvonsa. Kuitenkin markkina-arvot, kaupalliset arvot, utilitaariset arvot ja yhteisiin intresseihin perustuvat arvot, jotka määritellään pelkästään määrän perusteella, ovat ehdottoman vastakkaisia laskemiseen ja mittaamiseen perustumattomille arvoille, jotka sattuvat olevaan keskeisiä kulttuurien ja kansojen kannalta.

Tämän vuoksi identiteetit pysyvät uhattuina niin kauan kuin kieltäydymme kyseenalaistamasta kaikkia vieraantuneita elämäntyylejä, jotka ovat rakenteellisesti sukua loputonta kasvua ja rajatonta kulutusta ajavalle kapitalistiselle maailmankuvalle.

Tiedän, että tätä ei ole helppo sanoa Yhdysvalloissa, modernin kapitalismin synnyinkodissa, maassa joka asettaa yksilön yhteisönsä yläpuolelle ja joka on aina uskonut markkinoiden luontaiseen arvoon, teknologian hyveisiin ja ”edistyksen” olemassaoloon, ja jonka poliittinen ajattelu on aina perustajaisista lähtien perustunut valistuksen arvoihin, messiaaniseen universalismiin, teoriaan oikeuksista sekä edistyksen ideologiaan.

Minua pyydettiin sanomaan mielipiteeni. Nyt voin vain kiittää teitä siitä, että olette kuunnelleet kärsivällisesti!